

Internationellt samarbete inom SeaMan våren 2023

Naturum Vattenriket 2023

Verksamhetsberättelse

Karin Magntorn

Innehåll

Innehåll	2
Sammanfattning.....	3
Koppling till styrdokument	4
Besökare 2023	6
Publika aktiviteter	6
Pedagogisk verksamhet.....	10
Utställningen	12
Övrig utveckling.....	14
Läs mer	16

Naturum vintern 2023

Sammanfattning

Naturum Vattenriket är besökscenter i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike och visar vägen ut till Vattenrikets besöksplatser och rika natur. Naturum vänder sig till en bred målgrupp och inträdet är gratis. Vi arbetar utifrån Naturvårdsverkets riktlinjer med värdeorden *tillgängligt, välkomnande och inspirerande*. Vi arbetar också utifrån Biosfärområdets Handlingsprogram där naturum utgör en viktig del inom de olika utpekade fokusområdena och bidrar till Kristianstads kommuns strategiska färdplan och styrkort.

År 2023 är det första efter pandemin som varit helt utan följdverkningar och restriktioner. Det syns i besöksantalet på naturum som åter översteg 90 000 besökare.

Liksom förra året har temat tillsammans med Biosfärenheten varit Havet. Detta har genomsyrat både naturums program, utställningen och den pedagogiska verksamheten. Programmet på naturum var som vanligt varierat och välbesökt och omfattade över 600 programpunkter. Vår och höst genomförs aktiviteter framförallt under helgerna men under sommaren erbjöd vi dagliga programpunkter.

Under året har naturum också varit med i flera nationella och internationella projekt.

Några extra roliga saker som hänt under 2023:

- ❖ Under året har vi varit med i ett interreg projekt "SeaMan" och hållit workshop på naturum och vid havet med deltagarna från länder runt Östersjön.
- ❖ Medborgarforskning har varit ett viktigt inslag under året. Naturum har tillsammans med skolklasser bidragit i såväl Algforskningssommar som Tångskogsjakten.
- ❖ Under sommaren lanserade vi Havshjulet som programpunkt, ett roligt och interaktivt sätt att berätta om livet i havet. Vi nominerade Havshjulet till Årets naturvägledning.
- ❖ I augusti kom Malmö SymfoniOrkester på besök med Nassim Al Fakir och spelade framför ett fullsatt rede.
- ❖ Under året har vi lanserat Biosfärklassrum Sånarna som del i ett LONA projekt.
- ❖ Under höstlovet gjorde vi om hörsalen till "naturen om natten" och fyllde den med spännande djur, naturvägledarens berättelser och förväntansfulla barn.

Koppling till styrdokument

Naturum är förbundet till Naturvårdsverkets riktlinjer via ett rättighetsavtal som tecknas mellan Biosfärområdet och Naturvårdsverket. Större delen av verksamhetsberättelsen beskriver därför de områden som Naturvårdsverket definierar som naturums uppdrag i rättighetsavtalet.

Naturum är också en bärande del i uppdraget att vara ett Biosfärområde, ett modellområde för hållbar utveckling utsett av Unesco. Arbetet i Biosfärområdet följer ett fastslaget handlingsprogram med fem fokusområden. Nedan är de fokusområden som naturum varit starkt delaktig i under 2023 gulmarkerade.

Friska ekosystem och rik biologisk mångfald s. 7-9

- Strandängarna i Vattenriket
- Unika sandiga marker
- Levande skogar
- Tätortsnära natur

Vatten i balans från källa till hav s. 10-11

- Mer vatten i landskapet
- Bättre vattenkvalitet och större mångfald
- Livskraftigt Östersjön

Attitydförändring och lärande s. 12-17

- Naturum - mötesplats och skyltfönster
- Hitta ut i Vattenriket
- Naturpedagogik i fokus
- Ny kunskap är en förutsättning för framgång
- Bred kommunikation sprider goda exempel
- Lokalt engagemang, stolthet och glädje

Hållbart företagande i lantbruk och besöksnäring s. 18-21

- Hållbar besöksnäring
- Tranfest vid Pulken
- Framtidens lantbruk hushåller med vatten
- Naturens nyttor i odlingslandskapet
- Nya innovationer - dax för brax

Hälsa, livskvalitet och samhällsutveckling s. 22-23

- Må bra i Vattenriket
- Hållbar stadsutveckling
- Ny i naturen

Naturum är ett kommunalt naturum och som sådant bidrar naturum i hög utsträckning till två prioriterade delområden i Kristianstads kommuns strategisk färdplan och styrkort; **hållbarhet och attraktivitet**. Kommunens färdplan fokuserar på fem delområden: Hållbarhet, arbetsmarknad, utbildning, trygghet och attraktivitet.

Hållbarhet: *Kristianstad ska vara en ekologiskt, ekonomisk och socialt hållbar kommun, med rik, välmående natur och klimatsmarta samhällen präglade av minskad segregation och hög medborgerlig delaktighet.*

Naturum bidrar till målet hållbarhet genom att vara platsen för besökare som vill veta mer om Biosfärområde Kristianstads Vattenrike som modellområde för hållbar utveckling och genom att visa vägen ut till projektplatser och besöksplatser i Vattenriket. Naturum är genomför också projekt som bidrar till kommunens hållbarhetsmål. Under 2023 är Interregprojektet SeaMan om havsmedvetenhet och LONAprjektet kring pollinering goda exempel.

Attraktivitet: *Kristianstad är en kommun med god livskvalitet där invånare, näringsliv och organisationer ges utrymme att växa och utvecklas.*

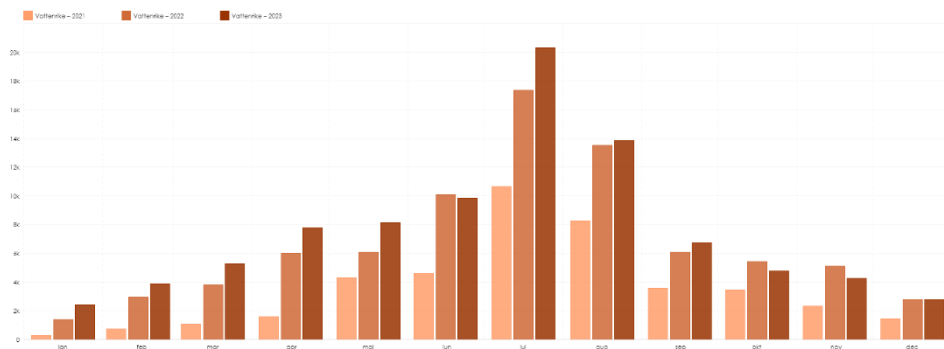
Naturum utgör en viktig plats för både lokalboende och tillresta. Med 90 000 årliga besök är naturum ett av de mest välbesökta besöksmålen i kommunen. Naturums breda programutbud bidrar såväl till livskvalitet som folkhälsa. Naturum har också täta kontakter med näringslivet som är kopplat till upplevelser och naturvärden, kanotföretag, Safaribåt och andra.

Under våren tar naturum emot många skolklasser och besökare vid Pulken och håller också ihop de volontärer (Tranvärdar) som möter besökare. Det är ett exempel på hur naturum bidrar till hållbarhet och attraktivitet i kommunens färdplan och styrkort.

Besökare 2023

Naturum hade före pandemin 90–100 000 besökare årligen. Under pandemiåren mer än halverades antalet besökare. Under 2022 kom besöksströmmarna till stor del tillbaka och året slutade på drygt 80 000 besökare. År 2023 landade på 90 000 besökare, vilket är helt i nivå med åren innan pandemin.

Besöksantal på naturum i jämförelse med åren 2021, 2022, 2023. De mörkaste staplarna är år 2023.

Besökarna har också varit flitiga på att recensera naturum på Google. Naturum har nu över 1760 recensioner och ett medelbetyg på 4,5 i en femgradig skala.

Några trevliga nytillkomna recensioner från 2023.

- ❖ Fantastiskt utflyktsmål där det finns otroligt kunnig personal. Du får verkligen lära dig mer om naturen i närområdet. Den stora fördelen är att ALLT är gratis
- ❖ Hade inga förväntningar, men vilket ställe! Mysigt, trevligt och väldigt informativt för hela familjen. Kul med olika uppdrag som inbjuder till att lära sig mer. Bion/Helikopterfärden var också en toppen-grej! Bra med gratis parkering och vagnvänligt.
- ❖ Det bästa som finns i Kristianstad. Både för vuxna och barn. Kunnig personal.
- ❖ It's quite a lovely place just a short walk away from the city center. The wooden structure blends in fantastically into the nature.
- ❖ Smukt område og fin udstilling
- ❖ Fantastisk anläggning där du får lära dig massor om vattenmarker och dess djurliv. Härligt bemötande i utställningen och du är mitt i naturen 500 meter från stadskärnan.
- ❖ En fantastisk plats för kunskap och upplevelser. Precis som alla Naturum är allt väldigt välskött, uppdaterat, genomtänkt och tillgängligt. Inspirerande och kunnig personal som möter sina besökare med glädje och passion för verksamheten.

Publika aktiviteter

Under året har naturum erbjudit 633 programpunkter som lockat över 16 700 deltagare. I vårens program hade vi flera helt nya programpunkter som Träden på vintern och Fågel och flöjt. I sommarens program var Havshjulet en ny och uppskattad programpunkt. Tranorna vid Pulken lockade som alltid flest besökare totalt sett, men även Friluftskul vid Ekenabben var välbesökt med över 300 besökare, liksom konserterna i redet på naturum. Höjdpunkten i höstens program var när hörsalen mörklades och fylldes av skogens alla spännande djur och ljud under höstlovet.

Februari: Träden på vintern

Varje söndag under februari bjöd vi på en knoppvandring med naturum som utgångspunkt. Trots att träden ännu var kala och naturen gick i grått kunde besökarna glädja sig åt de färglickar som trädens knoppar utgör och lära sig att känna igen träden på vintern.

Mars: Trantider

En sen och blöt vår gjorde att vårbruket kom igång sent och därmed matningen vid Pulken. Tranvårdar eller naturums personal fanns på plats mellan 20/3 och 10/4. Totalt tog vi emot över 6 000 besökare. Trandagen 25 mars blev väldigt lyckad med över 600 besökare.

April: Vårkul

Under våren erbjöd vi "Vårkul för hela familjen" under tre söndagar. Först ut var Vättesagan vid Lingenäset, följt av utomhusmatlagning vid naturums grillplats och Grodleken vid Ekenabben.

April: Äggsklusiv guidning

Under påsken var det äggstra kul på naturum. Stora som små kunde leta ägg i naturums närområde, vika färgglada djur av papper och gå på guidad tur med naturvägledaren, äggspert på olika fågelägg, och få höra spännande saker om fåglar och våra vackra träägg som är en del av utställningen.

Maj: Fågel och flöjt

Biologen Agne och flöjtisten Cecilia tog oss med på ett spännande möte mellan fågelsång och flöjt i Ekenabbens underbara försommargrönska. Ömsom bjöds vi på kunskap om alla fåglar och deras läten och ömsom på vackra stycken på flöjt inspirerade av fågelsång.

Juni: Friluftskul

I början av juni invigdes Ekenabben som naturreservat. Dagen efter bjöd Kristianstads kommun och föreningslivet in till en eftermiddag full av roliga friluftsaktiviteter. Vi stod för håvning i Hammarsjön, men besökarna kunde göra allt från att kasta kottar med Friluftsfrämjandet till att paddla kajak med Kristianstads kanotklubb. Kokkaffe och plättar från öppen eld förgyllde den välbesökta dagen.

Juni: Havshjulet

När man snurrar på Havshjulet virvlar den magiska måsfjädern runt. Så småningom stannar den och pekar mot någon av de åtta brickorna. Naturvägledaren börjar berätta. För varje art finns en berättelse om naturens smarta lösningar. Under våren tog vi fram konceptet Havshjulet och under sommaren var det en uppskattad daglig programpunkt.

Juli: Fiske vid Kanalhuset

I juli fortsatte vi vårt fina samarbete med sportfiskeföreningen Peshku som hjälpte barn och ungdomar att fiska från bryggan vid besöksplats Kanalhuset.

Augusti: Nallekonsert i redet

Höstprogrammet drog igång med fart och fläkt i augusti när naturum fick finbesök av Malmö SymfoniOrkester tillsammans med barnens favorit Nassim Al Fakir i utomhuskonserten "Nalle älskar alla".

Runt 300 ivriga barn och vuxna hade samlats i redet utanför naturums entré för att sjunga och klappa med i sången tillsammans med Nassim Al Fakir, känd som programledare, musiker och skådespelare.

Tillsammans med Nalle fick publiken lära sig hur tuban, valthornet, trombonen och andra brassinstrument och slagverk låter.

Utöver de glada applåderorna från publiken vid konsertens slut till hela ensemblen fick Nassim Al Fakir även en t-shirt med trycket "I love Vattenriket" på från oss på naturum som tack för den glädjefyllda konserten.

September: Geologins dag

Geologins dag och det nationella firandet av Naturum 50 år firade vi tillsammans med Filip Lindgren från Havsdrakarnas hus. Med liv och lust fångade han över 100 stora och små besökare med berättelser om fossil han hittat från djur som levte i Vattenriket för miljontals år sedan. Han "artade" också fossil som besökare hade med sig och många glada fossiljägare hittade en egen liten hajtand, ostronskalbit eller del av en uråldrig bläckfisk att ta med hem när de grävde i skalsanden som Filip tagit med sig från Åsnens fältstation.

Oktober: Bland böljande backar och porlande bäck

Ett glatt och nyfiket gäng fick uppleva allt från spralliga hoppstjärtar och aromatiska lökbroskskivlingar till färgsprakande kungsfiskare, pigga spiggar och väldoftande sandnejlikor tillsammans med naturvägledarna under en vandring från Forsakars bokskog till Degeberga backars betade hagmarker, allt i ett magiskt höstlandskap.

November: Naturen om natten

Har du varit ute på natten någon gång? Den frågan fick barnen och deras vuxna när de slagit sig ned runt lägerelden i naturums hörsal, för stunden omvandlad till en mörk, prasslig skog full av spännande ljud och siluetter av olika djur. Tillsammans med naturvägledaren upplevde över 300 förväntansfulla besökare hur det kan vara i skogen om natten under höstlovet.

December: Spindeljakt och julpyssel

350 barn och vuxna i blandade åldrar och nationaliteter släppte loss kreativiteten bland kottar, nötter och andra skatter från naturen när naturum bjöd på julpyssel under hela december. Ett hundratal nyfikna tog också tillfället i akt att lära känna spindlar, hoppstjärtar och andra småkryp närmare vid de tre tillfällen som vi bjöd på spindeljakt i julgranen.

Pedagogisk verksamhet

Intresset att använda Vattenriket som klassrum har under 2023 varit mycket stort. Den pedagogiska verksamheten har varit väldigt bred under året och omfattat grupper från allt från förskola till högskola. Extra roligt under året har varit att vi kunnat jobba med högstadielklasser i Tångskogsjakten, ett projekt knutet till forskning via Nobel Prize museum.

Pulken- rekord i klasser

Under mars och april kunde vi ta emot rekordmånga skolklasser vid Pulken tack vare ett generöst bidrag från Vattenrikets vänner till bussresorna. Totalt fick nästan 300 barn uppleva tranornas bed and breakfast vid Pulken.

Tångskogsjakten- medforskare

Under våren hjälpte vi till i projektet Tångskogsjakten som Nobel Prize Museum står bakom tillsammans med forskare vid Stockholms universitet. Elever i årskurs 8 var medforskare tillsammans med andra klasser längs hela Östersjöns kust. Vårt nya Uteklassrum Östersjön fungerade som bas för undersökningarna. Eleverna arbetade efter en standardiserad metod där de undersökte såväl tångplantorna och den biologiska mångfalden som temperatur och ph-värde.

Gymnasieklasser

Genom att samarbeta med Biosfärkontorets ekologer har vi kunnat nå gymnasieskolorna på ett bra sätt. Under våren har samarbetet med Söderportgymnasiets miljöprofil fortsatt. Även Önnestadsgymnasiet, C4-gymnasiet och Österänggymnasiet har varit ute tillsammans med vår naturpedagog Sam.

Biosfärläger

Tjugo deltagare mellan 10-12 år fick vara med på årets Biosfärläger som hade temat Vått och torrt i Vattenriket. Som vanligt fick de vara med om både upplevelser i den fina naturen och spännande möten med intressanta människor som använder naturen i Vattenriket. Biosfärlägrets första dag hölls enligt tradition vid Vramsån i Gärdsköpinge. Senare under lägret besökte lägerdeltagarna kor och kalvar hos en strandängsbonde och sand och strand i Åhus.

Biosfärklassrum Sånnarna

Sandigt, torrt och vindpinat. Vid första anblicken kan Sånnarna kanske upplevas som torftigt och lite ointressant. Men, på sommaren möts besökaren av doftande sandnejlika och färgsprakande blåeld. Vildbin och fjärilar flyger mellan blommorna och marken kryllar av skalbaggar. Under året öppnade nya biosfärklassrummet Sånnarna med utrustning som ska hjälpa skolklasser utforska Sånnarnas myllrande mångfald av blommande växter och pollinerande insekter.

Utställningen

Varje år gör vi förändringar i utställningen på naturum Vattenriket. Det handlar både om förändringar i den fasta utställningen och om tillfälliga utställningar. Även i år har havet genomsyrat de större projekten i utställningen.

Vårteckenhörna

Vi byter utseende på vår barnhörna många gånger om året. I år fick den ett nytt utseende tidigt på våren och vitsippbacken blev en populär plats att njuta lite extra i. Till vitsippbacken hörde även nya pusselkuber med vårtecken.

Fiskequiz och fiskedamm

Havshörnan i hörsalen fick förstärkning under våren med ett fiskequiz och en fiskedamm.

I fiskedammen simmar både stora gäddor och öringar. I fiskequizet kan man testa sina kunskaper om olika fiskarter.

Manetakvarium

Under våren beställde vi ett manetakvarium och sex öronmaneter. Lika viktigt som det är att berätta om framgångsrika exempel är det att berätta om det som inte gått bra. Det var knepigt att få till matningen av maneterna. Det hamnade överbliven mat på botten som var svår att hantera och till slut fick vi avveckla akvariet helt.

Havshjulet

Vi har tagit fram Havshjulet för att sätta fokus på livet under ytan i Östersjön. Hjulet kom till med Fabulas Sagohjul som inspiration. Men i vårt fall är det inte sägner utan spännande historier om arter som lever under ytan som är det naturvägledaren berättar om. Vi använder hjulet som daglig programpunkt i naturums sommarprogram. Barnen samlas runt hjulet tillsammans med naturvägledaren och snurrar fram en art i taget.

Ordjakt

Äntligen fick vi tid och lust att göra ordjakter, så klart med tema från havet. Runt om i utställningen har vi gömt fiskar med bokstäver och ledtrådar om var man ska leta efter nästa fisk. När man lyckats hitta alla bokstäver blir det ett ord. Och som tack får man ett fint pris. Under våren tog vi fram två olika ordjakter, en superklurig och en lite lättare. Båda har varit väldigt populära!

Pollineringshörna

Som del i LONA projektet Spadar, blommor och bin i Biosfärklassrum Sånnarna ingick det att göra en pollineringsutställning till naturum. Vi gjorde i år delvis om den. I "makroliten" till vänster finns ingjutna blommor, frön och andra spännande fynd, på väggen sitter en äppelblomma i jätteformat och på golvet ligger ännu en omgång pusselkuber- med bilder på pollinerare såklart.

Övrig utveckling

SeaMan

Under våren inledde naturum Vattenriket ett kunskapsutbyte kring södra Östersjön. Projektet, som går under namnet "SeaMan", finansieras av EU-programmet Interreg och fokuserar på att utveckla hållbara kustnära aktiviteter och upplevelser. I april hölls den första workshopen i projektet på naturum och vid havet. Den andra workshopen var i polska Elblag.

Algforskningssommar

Under våren gick vi med i ett forskningsprojekt som studerar blåstångens kärleksliv. Vid varje fullmåne och nymåne samlade vi in tång för att se när tången var förökningsmogen. Studien visade att blåstången var klar att föröka sig redan i maj månad.

Livesändning under ytan

Som del i projektet "Återskapa Östersjöns livskraft" sände vi live under ytan i Vramsån i månadsskiftet april-maj. Kameran visades inne på naturum, men tittare uppmanades också att rapportera in observationer. Det kom in rapporter om bland annat på öring, gädda och abborre.

Sveriges naturum 50 år

För 50 år sedan invigdes Sveriges första naturum och under 2023 blev det firande över hela landet. Sveriges första naturum fanns på Gotland,

Öland och på Omberg.

Åren efter öppnades fler naturum, bland annat naturum Blekinge i Brunnsparken i Ronneby.

Idag finns 32 naturum som tillsammans får 1,7 miljoner besök per år.

Lagom till 50-årsfirandet 9 september gjorde vi en utställning om Sveriges naturum.

Läs mer

Naturvårdsverkets riktlinjer:

<https://www.naturvardsverket.se/4ac5e9/globalassets/media/publikationer-pdf/ovriga-pub/978-91-620-6696-3.pdf>

Biosfärområdets Handlingsprogram:

https://vattenriket.kristianstad.se/wp-content/uploads/2021/02/handlingsprogram_2021-2025.pdf

Blogginlägg under året:

Hoppa och snickra på februarilovet:

<https://vattenriket.kristianstad.se/hoppa-och-snickra-pa-februarilovet/>

EU-projekt till naturum Vattenriket:

<https://vattenriket.kristianstad.se/eu-projekt-till-naturum-vattenriket/>

Medborgarforskning om blåstångens kärleksliv:

<https://vattenriket.kristianstad.se/medborgarforskning-om-blastangens-karleksliv/>

Elever på Rönnowskolan undersöker tång åt forskare:

<https://vattenriket.kristianstad.se/elever-pa-ronnowskolan-undersoker-tang-at-forskare/leksliv/>

Friluftskul på Ekenabben:

<https://vattenriket.kristianstad.se/invigning-och-friluftskul-pa-ekenabben/>

Biosfärklassrum Sånarna hjälper elever utforska sandens artrikedom:

<https://vattenriket.kristianstad.se/biosfarklassrum-sannarna-hjalper-elever-utforska-sandens-artrikedom/>

Våtmarker och återvätning i fokus på Biosfär 2023:

<https://vattenriket.kristianstad.se/vatmarker-och-atervatning-i-fokus-pa-biosfar-2023/>

Kristianstads
kommun

